

Milena Mileva Blažič

Anja Štefan: Svet je kakor ringaraja.

Ljubljana: Mladinska knjiga, 2015.

Anja Štefan, rojena na Andersenov rojstni dan, 2. aprila, je pravljíčarka v pravem pomenu besede, saj pravljíce piše, zbira, zapisuje in pripoveduje. Po desetih letih revijalnih objav (od leta 1993) in petih letih samostojnih knjižnih objav (od leta 1998) so se njena besedila leta 2004 začeli uvrščati v antologije, kot je *Cicido, ciciban, dober dan*.

Anja Štefan je vsekakor sistemska avtorica. Med sistemske avtorje spadajo tisti, ki imajo v literarnem sistemu vsaj tri funkcije, najpogosteje zavzamejo vloge avtorja, prevajalca in urednika. Med sistemske avtorje na področju slovenske mladinske književnosti prištevamo še Frana Levstika, Otona Župančiča, Kristino Brenk, Svetlano Makarovič, Nika Grafenauerja, Borisa A. Novaka, Andreja Rozmana Roza idr. Poleg opravljanja vsaj treh funkcij v mladinskem literarnem sistemu je pomembno, da poganjajo razvoj nekega področja mladinske književnosti, bodisi na ožjem literarnem (Anja Štefan – pravljíčarstvo) ali širšem umetniškem področju (Svetlana Makarovič – igralka, glasbenica, pesnica, pisateljica, prevajalka), prispevajo lahko k razvoju pesniškega jezika (npr. Boris A. Novak) ali k razvoju subverzivne mladinske književnosti (npr. Andrej Rozman Roza) idr.

Anjo Štefan je od samih začetkov spremljala založba Mladinska knjiga, ki ji je sprva omogočala revijalne in nato knjižne izdaje. Pri isti založbi objavlja

tudi prevode sodobnih pravljic in avtorje, na katere se intertekstualno navezuje, npr. *Maček in vrag* Jamesa Joycea, *Antonton* Grigorja Viteza in *Lov na medveda* Michaela Rosena. Je avtorica, pri kateri so pisateljske faze potekale logično, od začetne revijalne prek knjižne do antologijske. Postopoma poteka tudi faza internacionalizacije, vendar je ta še pred avtorico; do nje običajno pride v zenitu avtorskega razvoja. Za njeno kariero je značilna kakovostna produkcija, relevantnost in odmevnost pri naslovnikih ter na strokovnem področju mladinske literarne vede.

Tokratna antologija izbranih (večinoma že objavljenih) del *Svet je kakor ringaraja* (2015) predstavlja pisano zbirko avtoričinih pesmi, pravljic in uganek. Pred bralca je postavljenih 146 raznolikih literarnih besedil v poeziji (pesmi in uganke) in prozi (ljudske in sodobne), od katerih jih je 37 objavljenih prvič (mednje spadajo besedilca, kot so *Drobtine iz mišje doline*, *Jagode, barvice, štiri črne mravljice*, *Pravljica čez mravljico*, *Majcena harmonika*, *Kozlički*, *Ko teto boli hrbtnica*, *Pesem za pogumne punčke*, *Moj dežnik*, *Bobek in zlate kokoši*, *Uganke*, *Kamenček na kamenček ...*).

Uvodno spremno besedo je napisala vrhunska umetnica Svetlana Makarovič, ki ni naključno izbrana. Na simbolni ravni gre pravzaprav za primopredajo kulturnega kapitala na področju pravljic. Zaključno spremno besedo je prispevala Gaja Kos. Antologija vsebuje tudi podrobno bibliografijo, ki bi ji bilo nujno treba dodati podatke o znanstvenih člankih o avtorici, ki so bili objavljeni v relevantnih revijah in ki so med drugim kazalci internacionalizacije. Antologija je namenjena predvsem mladim naslovnikom, a je hkrati naslovniško odprta, torej zanimiva tudi odraslim bralcem.

Ena od prepoznavnih značilnosti pisanja Anje Štefan je intertekstualnost, ki jo izraža pri pisanju ter predelavah ljudskih pravljic, do katerih ima tvoren odnos. Besedila iz ljudskega izročila predela in jih posodobi, s čimer jih približa sedajšnjim bralcem. Pri medbesedilnih navezavah vzpostavlja različne odnose do književnih predlog, od prenosa (parafraza, pregovor, izposoja motiva, književnega junaka ...) prek posnetka (stilizacija, motivno-tematska reminiscenca, motivno-zgodbena analogija), do opisa. Že sam naslov (*ringaraja*) se intertekstualno navezuje, in sicer na angleško pesem (*Ring a Ring o' Roses*) ali nemško ljudsko (*Ringel Ringel Rosen!*). V slovenščini se je sicer motiv *ringaraja* pojavil že leta 1930 na razglednici z ilustracijo Maksima Gasparija.

V avtoričinih kratkih sodobnih pravljicah kot literarni liki najpogosteje nastopajo otroci s funkcijskimi imeni (npr. Bobek), poosebljene živali (dihur, kokoška, medved, mravljica, ptiček, sinica ...), igrače (harlekin), narava (nevihta, sonce ...), predmeti (biser, gumb, hišica, piščalka, zlatnik ...)

in pravljичni liki (sončeva hči, škrat, zmaj ...). Pri pisanju uporablja slogovno zaznamovane besede, kot so ljubkovalnice (kokoška, mucek, striček, medvedek ...) in šaljiva poimenovanja (botra, bratec, cmok, petelinček ...).

Poglejmo pričujočo antologijo s stališča ahistorične perspektive Marie Nikolajeve (*From Mythic to Linear*), v kateri avtorica na osnovi pojmovanja linearnega časa (*kronos*) in krožnega časa (*kairos*) klasificira literaturo kot utopijo, karneval in kolaps. Po prvem branju bi površno dejali, da Anja Štefan opisuje linearno življenje (*kronos*) kot utopijo, kjer vedno sije sonce, vlada brezdelje, kjer ni prostora za probleme, profanosti (denar, telo, smrt) in kjer velja mit o srečnem otroštvu. Drugi koncept časa je *kairos*, krožno pojmovanje časa (vedno, včasih, vsakdo ...), kjer vlada mitičnost, sveti čas, prvobitnost. Brezčasje je polno običajev in obrednosti, čarobnih prostorov in pravljичnih vrtov. Najpogostejši junaki so kolektivni protagonisti z izstopajočim posameznikom (npr. *Bobek*), najdemo pa tudi, sicer redkeje, problemske teme odraščanja (npr. *Kolo*). V nekaterih njenih besedilih, (*Bobek in barčica*, *Gugalnica za vse*, *Lonček na pike* ...) naletimo na razvojni premik od egocentrizma k sociocentrizmu, empatijo, ki je pogoj za altruizem, ter poskus čustvenega in socialnega opismenjevanja, ki kratke sodobne pravljice in/ali pesmi iztrga iz margine slovenske književnosti (otroška književnost je namenjena marginalnemu naslovniku – otroku). Pisanje Anje Štefan prinaša optimizem in vitalizem ter prave junake, ne pa apatične odrasle antijunake in antiintelektualce. To nemara naznanja veselo sporočilo: tako kot ena lastovka sicer še ne prinese pomladi, tudi ena antologija ne prinese humanistične pomladi, a jo vsaj napoveduje.

Po mnenju slovenskega pesnika Janija Oswalda, ki živi in dela na Dunaju, so vrednote šle v vrednostne papirje. Besedila Anje Štefan, vsaj za otroke, prenašajo vrednote iz vrednostnih papirjev nazaj v življenje. Pristna otroška avtorica s kakovostnimi književnimi besedili spodbuja proces bralnega razvoja od motiviranega prek kultiviranega k razmišljujočemu bralcu. Z znanjem in nadarjenostjo ohranja in razvija nacionalno pisno dediščino, relevantno za evropski prostor. Če je Svetlana Makarovič s "primopredajo" oplemenitila avtoričin simbolni pravljичni kapital, ki se ga ne da kupiti z razvijanjem strategij za bralni repertoar, knjižnične izposoje, recipročne nominacije in samonagrajevanje, potem obe odlični avtorici znova potrjujejo hipotezo, da otrok, ki bere, postane odrasel, ki misli.